

trobem en el gascó pirinenc, de la vall de Gavarnia (H.-Pyr.) (DECat, 601a18 ss.), en la forma *Trouma-cal*. Allí hi ha també un grupet de derivats de l'ibero-romànic *tormo*, amb el trasllat de la *r*: Circ de *Troumaquere* i Circ de *Tromouse*.

El *Durmàis*, pda. munt., te. Parcent (xxxv, 138.2), col·le. mossàr. arabitzat (amb la *ʔ* sonora fortis, oïda com *d*), i -ARIOS > -ais com en *Patraix*, *Arrupaix* etc.

Altres derivats formen un grup on el radical es presenta en la forma *Turm-*. Com he explicat això és sistemàtic, per una metafonia de l'extrem Nordoest. Fora d'allà trobem un femení *Turma*, en relació amb *turma* que suposo en part una variant del mateix mot (DECat, 602a41 ss.), però en el nostre domini ling. és sobretot 'tòfona' o 'testicle'. No manca, però, algun cas on té valor oronímic. Lloma de *Turma*, a Aitana (xxix, 162.13), Tros de *Turma*, a Pinós de Mondòver (xxxvi, 73.4, '37 × '24). *Les Turmetes*, petits cingles a St. Jordi Mae. (DECat, 600b38).

I particularment, en un parell de derivats, més importants. *Turmell*, serra i cim del ~, en els Ports de Morella, entre els termes de Vallibona i Xert, 1281 alt., és el punt culminant de la serra que separa la vall de Vallibona, de les de Xert i Vallivana; oït *turmèl* a Vallibona (1935, Ll. i, 9); i en les enqs. de 1961 a tots els pobles de l'entorn. MENC. ANT. C. 1322, les afrontacions «entre Morella --- Cervera --- e les Coves --- Spadella --- la serra del Marfullar --- e va a Turmell --- e la font del Panyol ---» (Llibre dels Priv. de St. Mateu xxviii, 130.7). Altrament, veg. DECat, 600b24 ss. i n. 1.

TURMEDA, format amb *-eda* de sentit col·lectiu. Des d'antic hi ha variació en aquest nom, entre *Tu-* i *To-*, aquell consagrat pel nom del gran escriptor heterodox mallorquí Antelm *Turmeda*, S. xiv. Així Bosc de *Turmèda*, a la N. Ribagorçana, te. Sapeira (al S. de Les Comes) (xviii, 179.18), cf. art. *Turmeda* en el Madoz, d'escàs interès. Però d'antic trobem aquest amb o. Indatat S. XI, perg. de Ramon Bgr. I: «castro de *Ipsa Petra* et de *Tormeda*» (Li. Fe. Ma. i, 62).

Un altre era a la Rbg. occidental: 981: *Tormeda*, junt amb Aguilar (SerranoS., *NHRbg.*, 432); 1019: *Tormeda* junt amb l'Èsera, te. Cardo (MDuque, *Docs. Ovarra*, 35.16). Còdol de *Turmeda*, afr. de *Coll de Nargó*, 1518 (*Spill* de Castellbò, f° 42v).

Altres deriv. de *Torm-*: *La Tormosa*, prop de St. Esteve del Mall: a. 972: «illa *Tormosa*» (Abadal, *P. i R.*, n.º 2167), germà del gascó *Tromouse* ja citat; amb dissimilació *o-o* > *e-o* i transposició de la *r*. *Villa Tremosa*, prop de Güel: «Balasancii --- ubi dicunt *villa Tremosa*» a. 996 (SerranoS., *NHRbg.*, 472.5) i un *Guilmus de Vila Tremosa* allí mateix del mateix any (Abadal, *P. i R.*, n.º 316). Avui *Tremosa* cognom propi de Sopeira (Oliva, *Congr. Ll. Cat.*, 432).

El *Turmon*, que potser és la forma etimològica del nom de la munt. *Turbó* (veg. l'art.), amb trasllat de la *r*: *Trumon*, Corral de ~, pda. de la Vall d'Uixó (xxix, 191.21). Sense la transposició: un Joan Pérez de *Tormon*, figura en el *Rept.* de Múrcia de 1279 (p. 23, 49.8). D'aquí *El Tolomó*, pda. i Rambla de ~, te.

Fondó de les Neus (xxxvi, 82.5; confirmat per la Prof. M. J. Navarro, 1995), ja arran del domini murcià: amb la *l-r* dels moriscos, i amb anaptixi: *Tol<o>mo(n)* (com SALMANTICA > *Salamanca*).

5 Cas únic a Mallorca: *Es Tormàs*, orònim a l'arrencada de la península del Morro de Sa Vaca, te. Lluc (Masc., 4A9), potser un puig de 260 alt. que hi marquen. Preguntat en va a l'arxiver en la meua enq. de Lluc (xli, 10.14).

10 *Tormina* tort. f. de singular sign., perquè no és res de roc ni de convex, sinó un cau gros i pregon (DECat, 604b56 ss.), i per això suggereixo allí que sigui compost de *torm* + *mina*. Ja 1660 com afr. de Tivissa: «Queretes de Banyoles --- Pedregós, Escaler, Pegueroles, travessa a *Tormina*, barranc amunt a la Malla-da del Lledó» (Bru Borràs, *Fulls Hi. Tivissa*, p. 36).

Com que avui *torm* és un mot en decadència desconegut de molta gent, apareix alterat en Tòrn ací i allà: La Roca del Tòrn, sota el poblet de St. Romà de Tavèrnoles (Vall d'Assua) (xxxvi, 159.21). Planell dels *Torns*, te. Estaon (Ll. 21, 48). I veg. *torn* < *torm* en l'acc. submarina (supra).

25 *Tormagals*, *Tormina*, *Tormito*, *Tormo*, *Tormos*, *Torms*, V. *Torm*

TORN, TORNAR

30 I derivats de *torn* i de *tornar* 'girar' (cf. DECat viii, 607a44-608a37). En toponímia tenen sobretot accs. com 'recolzada, tomb' (d'un camí o d'un curs d'aigua).

35 EL TORN, poble del municipi de Sant Ferriol, no lluny del Fluvià. PRON. MOD.: *əl tórñ*, oït a Mieres i Banyoles (Casac. c. 1920). DOC. ANT. 1359: *pquia. des Torn* (CoDoACA xii, 108).

El *Torn*, NL antic del terme de Rubí. Documentat l'any 1080: *Torn* (*Cart. St. Cugat* ii, 363).

40 El *Tórñ*, a la séquia de Bofilla, a Bétera (xxx, 71.19). Aquí *Torn* té el sentit de 'tanda de regatge'.

Coll de Torn, entre Matamala i Caudiers de Conflent, per on passa l'antic camí de Formiguera a Prada; oït *kəł dəl tórñ* (Cor. 1934).

45 *Torre del Torn*, antiga torre de defensa de la costa situada damunt un illot, en el municipi de Vandellòs.

Torrent del Torn, en el terme de Puig-reig (Torras, *Berguedà*, 36).

Sengles partides *Les Tórnes*, a Albocàsser (xxviii, 89.20) i a Ràfol d'Almúnia (xxxiv, 116.24).

Les Tornetes, partida, a Almiserà (xxxii, 173.17).

El *Tornall*, a Senija (xxxiv, 103.21). *Tornall* té el sentit de 'meandre o recolzada'. Sengles *Els Tornalls* a Espirà de Conflent (xxvi, 141.19) i a Millars (xxvii, 93.25).

Els Torners, mas, a Cladells (Cor. 9-v-1971).

Vilar de Torner, un dels dotze vilars que hi havia a la vall de Prats de Molló (a. 1417), documentat en el *Llibre Roig de Prats de Molló* (f° 72v).